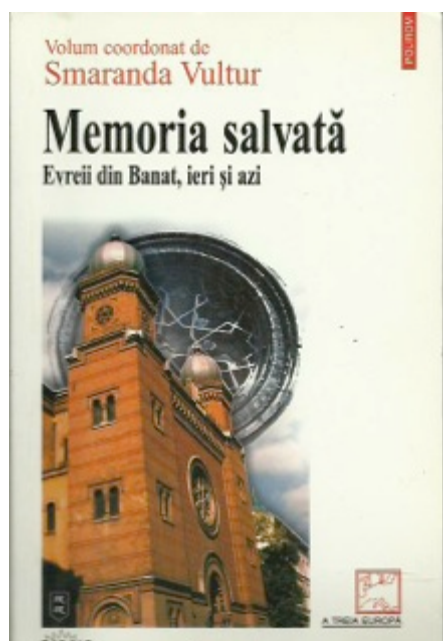

Memoria comunitară a evreilor din Banat

Mirel HORODI

Am primit după întâlnirea recentă de la Haifa a originarilor din Timișoara, volumul „**Memoria salvată**. *Evreii din Banat, ieri și azi*”, coordonat de conferențiar Smaranda Vultur (editura Polirom, 2002, în colecția „A treia Europă”). Volumul prefațat de Smaranda Vultur și postfațat de profesorul Victor Neumann, conține o serie de interviuri cu evrei care locuiesc actualmente în Banat sau au locuit în această regiune, care își povestesc oral autobiografia, răspunzând la unele întrebări specifice ale intervievatorilor. Este o formă de istorie recentă, care ne dă posibilitatea să cunoaștem amănunte ale vieții unor oameni, care ne povestesc secvențe de viață cotidiană, de viață familială, socială, religioasă, evocând ambianța unui cartier sau a unui oraș, o expresie a memoriei individuale sau comunitare a unei colectivități evreiești pe cale de dispariție. Actualmente, în Banat, există mici comunități evreiești la Timișoara, la Lugoj și la Reșița. Comunități, altădată importante, cum au fost cele din Caransebeș și Oravița au dispărut.

Anii 1940-1941 au fost reținuți în memoria majorității celor intervievați ca anii de ruptură în existența evreilor din Banat. Deși situația evreilor din Banat în timpul anilor de prigoană, a fost incomparabil mai bună decât a celor din Basarabia, Bucovina sau din Moldova, din mărturii aflăm că au fost și din Banat deportări în Transnistria, unii pentru că au fost bănuți de simpatii comuniste, alții pentru că ceruseră să plece în URSS, în speranța că de acolo să poată ajunge în America!

Volumul cuprinde și câteva evocări ale conducătorilor comunităților din timpul efectuării interviurilor. Despre trecutul prestigios al comunității evreilor timișoreni scrie profesorul Oscar Schwartz, despre povestea evreilor din Lugoj a depus mărturie Iosif Singer, iar despre cei din Reșița inginerul Sigismund Horvat. Dar, cea mai importantă mărturie este

cea a prim-rabinului dr. Ernest Neumann din Timișoara (născut în 1917 la Ceica, județul Bihor, decedat în 2004 la Timișoara). Rabinul Neumann, a studiat la liceul românesc „Samuil Vulcan” din Beiuș, apoi a urmat seminarul rabinic din Budapesta și a obținut titlul de doctor de la Universitatea din capitala Ungariei cu disertația „Despre istoricul creației”. A venit la Timișoara ca profesor și rabin neolog în 1941, în timpul prigoanei contra evreilor. A păstorit comunitatea în continuare, pe toată durata regimului comunist și a apucat și perioada de după revoluție. Concluzia sa a fost că ne-am menținut ca evrei datorită faptului că „ne-am păstrat datinile, ne-am păstrat sărbătorile, și, în măsura posibilului, cea minimă știință iudaică”.

Din mărturii aflăm multe lucruri interesante despre viața evreilor din acele locuri și din acele timpuri. Despre faptul că evreii au locuit înaintea războiului în multe sate, de unde au plecat ulterior pentru studii sau au fost evacuați de regimul antonescian. Sunt mărturii despre evreii care au plecat în Basarabia, după ce aceasta a fost ocupată de sovietici și care au izbutit să se salveze când a început războiul plecând în republicile sovietice din Asia și revenind după război în România. În multe cazuri este vorba despre căsătorii mixte, cu familii care țin atât sărbătorile evreiești cât și cele creștine, dar și despre femei creștine care s-au căsătorit cu evrei și s-au convertit la iudaism la tribunalul rabinic de la Budapesta. Scriitorul Anavi Adam spune despre evreitate: „ceea ce ești este pe de-o parte ceea ce alegi să fii și spui că ești, iar pe de altă parte ceea ce ești considerat a fi (...) Mie nu-mi place când cineva este mândru că este român, neamț, francez sau evreu... Fii așa ca ungerii să fie mândri de tine că ești unger (...). Așa am încercat să fiu, ca evreii să fie mândri că sunt evreu”.

Din mărturii aflăm despre diversitatea meseriilor practicate de evreii din Banat: nu numai negustori, cum se consideră în mod stereotip. Evreii au fost morari, ceasornicari, tapițeri, bijutieri, mecanici, textiliști, contabili, agronomi, lăcătuși, electricieni, profesori, medici, avocați, etc. Limba lor maternă a fost maghiara sau germana, dar toți au învățat românește.

Foarte interesant este interviul cu d-na Magdalena Csendes Holender, născută Dornhelm, mama celebrului director al Operei din Viena, Ioan Holender. Alte mărturii interesante sunt despre familia profesorului Leopold Fleisher, tatăl poetului și iudaistului Ezra Fleisher, laureat al premiului Israel.

În volum sunt cuprinse și mărturii ale unor supraviețuitori de la Auschwitz, Buchenwald, Dachau și alte lagăre de exterminare, în care au fost deportați din zonele sub stăpânire ungară.

Este o carte utilă, care păstrează mărturii despre comunități pe cale de dispariție. Și totuși, atâta timp cât tradițiile vor fi păstrate, chiar și în cazul căsătoriilor mixte, prin strădania micilor comunități, cu sprijinul de la centru, probabil că forme de viață evreiască vor continua să existe. O dovadă o constituie sărbătoarea de Hanuka, care a avut loc și în acest an, în aceste mici comunități din Vestul României, după cum ne informează ultimul număr din „Realitatea evreiască”.

Articol publicat în „Jurnalul săptămânii din 4.02.2016